

LALAPAŞA DOLMENİ KAZI VE RESTORASYON ÇALIŞMALARI

EXCAVATIONS AND RESTORATION WORK AT THE LALAPAŞA MEGALITHIC MONUMENT

Murat AKMAN

Anahtar Sözcükler - Keywords:

Dolmen, Trakya, koruma, restorasyon, anastilosis

Dolmen, Thrace, protection, restoration, anastylosis

ÖZET

Geçen yüzyıldan beri dikkatleri çeken Trakya megalit anıtları Sakar, Istranca ve Doğu Rodop Dağları'nda yoğunlaşmıştır. Bunlar "dolmen" ve "menhir" olmak üzere iki ayrı türde adlandırılırlar. Dolmenler kuzey - güney yönünde yerleştirilmiş hücre şeklindeki anıtsal iki odadan oluşmaktadır. Bu odalar yine aynı yönde "ruh delikleri" ile birbirine bağlanmaktadır. Güneyde dromosa benzer bir giriş bulunmakta ve etrafları bir yığma tepe ile çevrelenmektedir. Istranca Dağları'nda görülen bu mezar anıtları, İstanbul Üniversitesi "Trakya Araştırmaları Projesi" kapsamında incelenerek belgelenmiştir. Bu araştırmalarla birlikte Lalapaşa İlçesi'nin hemen yakınındaki Arpalık Mevkii Dolmeni'nde kurtarma kazısı, koruma ve restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Kazı çalışmaları tamamlanan dolmen, restorasyon işlemleri bittikten sonra koruma altına alınmıştır. Bu anıtların çağdaş bir proje oluşturularak gruplar halinde restore edilmesi ve koruma altına alınmasının bölgenin kültür turizmine katkı sağlayacağı açıktır.

ABSTRACT

Thracian megalithic monuments, which have been recognized by archaeologists since the last century, are concentrated on the hills of Sakar, Stranca and the eastern Rhodop mountains. These are called either "dolmens" or "menhirs" depending on the type. Dolmens, or megalithic grave monuments found typically on the Stranca Mountains, consist of one or two closed monumental chambers oriented in a north-south direction. These chambers were connected through the so called "soul-hole" in the same direction. There is a dromos-like entrance in the south and a hill surrounding the dolmens. Within the framework of the University of Istanbul's program for "Thracian studies", rescue work as well as a restoration and conservation project was carried out at "Arpalık Mevkii Dolmeni" near the town of Lalapaşa. Following the research the dolmen became culturally protected. It is clear that a contemporary project for restoring and protecting a group of these monuments, will contribute to cultural tourism in the region.

GİRİŞ

Anadolu ve Trakya yarımadaı çok değerli ve farklı nitelikleri olan tarihöncesi kalıntılarının yanı sıra, ilginç megalitik anıtları da bünyesinde barındırmaktadır¹. Başka ölkelerde ziyaretçilerin el sürmelerine dahi izin verilmeyen yeryüzünün bu görkemli kültür varlıklarının taşıdığı kültürel anlam, ölkemizde ne yazık ki henüz yeterince bilinmemekte ve dolayısıyla değeri de anlaşılmamaktadır. Her ne kadar bu konuda toplumda büyük bir bilgi eksikliği olsa da, kırsal alanda arazide yer alan ve sayısı yüzleri bulan bu anıtlar, ilginç biçimlenişleri nedeniyle dikkat çekmekte; bazısı kutsal anlamlar yüklenerek yatır olarak kullanılırken, birçoğu da definciler tarafından tahrip edilmektedir. Henüz bütün yönleriyle ayrıntılı bir biçimde araştırılmamış olan bu kültür varlıkları, tarihlemesi ve içerdęi anlam tam olarak anlaşılmadan ortadan kalkmaktadır. Koruma bilinci ve kültür varlıklarını sahiplenme duygusunun halen yavaş geliştiği günümüzde, artık bu duruma bir son vermenin zamanı gelmiş, hatta çok geç kalınmıştır.

TRAKYA DOLMENLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

Tarihöncesi dönemlerde iri taş bloklardan yapılmış mezar ve kült yapıları genel olarak "megalit" olarak adlandırılmaktadır. Bunların kendi içinde uzun bir tarihsel sürece yayılan zengin bir çeşitlemesi olmasına karşın, kabaca "dolmen" ve "menhir" olmak üzere iki ayrı türde tanımlanırlar. Menhir (dikilitaş), dar uzun biçimli yassı dikdörtgen bir taşın toprak zemine kısa kenarından dikilmesiyle oluşturulur. Dolmen ise, dikdörtgen biçimli bir alanın çevresinin tonlarca ağırlıktaki taş bloklarla sınırlandırılmasıyla oluşturulan mekanın, üzerinin de yine taş bloklarıyla örtülmesiyle oluşturulur. Yeryüzünün hemen her yerinde değişik yoğunlukta rastlanan dolmenler, etkileyici görünüşleri nedeniyle efsanelerle ve doğaüstü güçlerle bağlantılandırılarak değişik şekillerde yorumlanmış, keşfedildiklerinden beri bilim dünyasının ilgisini çekmiş ve özellikle Avrupa kıtasındakiler ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Karadeniz'in kuzeyi, megalitik anıtların gruplar halinde yoğun olarak bulunduğu bölgelerden birisidir. Sakar, Istranca ve Rodop dağlarından bilinen Balkan megalitleri ise, Güneydoğu Avrupa'da yoğunluk bakımından en önemli grubu oluşturmaktadır. 1888 yılından beri varlıkları bilinen bu tür anıtlarla ilgili çalışmalar Bulgaristan'da 1960 yılından itibaren ivme

kazanmış, sistematik olarak sürdürölen belgeleme çalışmaları sonucunda 750'den fazla dolmen belgelenmiştir. Bu konuyla ilgili olarak Trakya ve Anadolu'da yapılan araştırmalar ise, 1980 yılında Prof. Dr. Mehmet Özdoğan başkanlığında İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı tarafından oluşturulan bir projeye Trakya araştırmalarına yeni bir boyut getirilinceye kadar, yapılan birkaç çalışmayla sınırlı kalmıştır (Özdoğan 1982a; 1982b).

Trakya'daki arkeolojik kültür varlıklarını belgeleyerek, bir envanter oluşturmak amacıyla başlatılan bu sistematik yüzey araştırmaları sırasında, Istranca Dağları'nda yoğunlaşan, üzerleri bir kapak taşı ile örtölmüş olduğundan halk arasında "Kapaklıkaya" olarak anılan dolmenlerin, "esrarengiz" görşellikleri nedeniyle tahribata son derece açık oldukları saptanmıştır. Bu anıtlara yönelik tahribatın her geçen yıl arttığı ve birçoğunun hiç belgeleme yapılmaksızın ortadan kalktığı gözlenmesi üzerine, 1990 yılında Trakya megalit anıtlarıyla ilgili çalışmaların söz konusu yüzey araştırması kapsamında ayrı bir konu olarak ele alınmasına karar verilmiştir. 1998 yılına kadar sürdürölen bu çalışmalar sırasında Istranca Dağları, özellikle doğu yönünde engebeli arazi ve orman örtüsünün yoğun olduğu yerler de dahil olmak üzere, tümöyle taranarak 118 dolmen ve çok sayıda dikilitaş alanı saptanmış, bölgedeki dağılımın kesin sınırları belirlenmiş ve ayrıntılı olarak belgelenmişlerdir. Ayrıca, Lalapaşa İlçesi'nin hemen yakınındaki Arpalık Mevkii Dolmeni'nde kurtarma kazısı, restorasyon ve koruma çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Res.1-3).

Şimdiye kadar yapmış olduğumuz gözlemler sonucunda, sağlam durumdaki dolmenlerin, yüzeyden göröndüğü kadarıyla, genelde birbirlerine çok benzediği, büyüklük dışında aralarında önemli bir farklılık olmadığı söylenebilir. Hepsi, tepe biçiminde bir yükselti ve bunun üzerine oturan bir mezar yapısı olmak üzere iki birimden oluşur. Mezar yapısı çoğunlukla üç bölmelidir. Güney - kuzey yönünde dizilen mekanlardan birincisi "dromos" olarak adlandırılan giriş mekanıdır. Buradan "ön oda"ya oradan da daha büyük olan ve hücre niteliğindeki ana mekana, "mezar odası"na geçilir. Yapısal özellikler açısından üç bölme de birbirine benzer. Bunlar boyutları 2-3 m kadar olan iri taş blokların harçsız olarak üst üste bindirilmesiyle inşa edilmişlerdir. Taş bloklar

mekanın dört yanına dik olarak yerleştirildikten sonra, üzerlerine yine bir blok taş, kapak gibi oturtulmuştur. Mezar odası ve ön odanın girişini kapatan taşlarda, “ruh deliği” olarak anılan ve kenarları yuvarlatılmış, ancak cansız bedenini itilerek geçirilebileceği genişlikte, dörtgen ya da oval biçimli küçük bir delik bulunur (Res. 4). Merkezinde dolmen bulunan yığma tepe, güneyde dolmen aksına dik olarak yapılmış bir cephe duvarıyla sınırlanır (Res. 6, 8, 10).

Plan özellikleri bakımından, Trakya dolmenleri tek odalı ve iki odalı olmak üzere iki ana gruba ayrılabilir. Her iki grubun da önünde dromos bulunur. Aynı tepede iki odalı, birbirine paralel üç dolmenin yan yana yer aldığı örnekler saptanmıştır. Az sayıdaki örnekte dolmenin yan tarafında, daha küçük taşlardan yapılmış, kutu gibi ufak, bazen ana mezar odasına bitişik, bazen bağımsız olarak sanduka şeklinde yapılmış bir bölme daha vardır.

Gerek yüzey toplamaları, gerek Lalapaşa Dolmeni kurtarma kazısında ortaya çıkartılan *in situ* buluntular çanak çömlek parçaları ve kötü durumdaki kaplardan oluşmaktadır. Çanak çömlek, kum ve taşçık katkılı hamurlu, açık yüzeylidir. Renkleri kahverengi ile siyah tonları arasında değişir. En yakın benzerleri Güney Bulgaristan'dan bilinen bu kaplar arasında en çok tas biçimli olanlara rastlanır. Ancak bunların arasında az sayıda tabak ve büyük kaplar da vardır. Kapların gövdesinde, birbirlerine eşit aralıklarla yerleştirilmiş yumrucuklar (*buckel*) bulunur, boyun bölgesinde ise bazen oluk bezeme yer alır. Birkaç parçada baskı bezeme ve dolgu bezek de bulunmaktadır. Bazı parçalarda “S”, yuvarlak göz, piramit, kuğu kanat şeklindeki baskı bezeme de vardır. Dolmenlerde bulunan çanak çömlek buluntuları, Son Tunç Çağı – İlk Demir Çağı'na tarihlendirilmektedir. Ancak dolmenlerde çok az sayıda bulunan bazı parçalar ise, bunların Helenistik Çağ'a kadar kullanılmış olabileceklerini düşündürmektedir (Özdoğan ve Akman 1991; Akman 1997).

LALAPAŞA ARPALIK MEVKİİ DOLMENİ

KAZI ÇALIŞMALARI

1994 yılında, Edirne İli, Lalapaşa İlçesi'nde belgeleme çalışmaları yaptığımız sırada merkeze çok yakın ve bulunduğu yer parsellendiği için, inşaata açılan bir alanda yer alan Arpalık Mevkii A3-22 Dolmeni'nin, arazi sahibi tarafından yıkılarak yerine inşaat yapıla-

cağı öğrenilince, gerekli girişimlerde bulunularak kurtarma kazılarına başlanmıştır. Edirne Müzesi adına Prof. Dr. Mehmet Özdoğan başkanlığında, kendi olanaklarımız, Edirne Rotary Kulübü ve Lalapaşa Kaymakamlığı'nın desteğiyle başlatılan çalışmalar, 1995 yılında Alman Arkeoloji Enstitüsü İstanbul şubesinin de katkılarıyla tamamlanmıştır (Akman 1997)².

Dolmen kuzey - güney yönünde yerleştirilmiş hücre şeklindeki iki oda ve dromoslu bir girişten oluşmakta ve bu odalar yine aynı yönde ruh delikleri ile birbirine bağlanmaktadır. Üç bölmesi ile birlikte toplam uzunluğu 7,50 m, dış genişliği 2,55 m, üzerinde yer aldığı oavadan yüksekliği ise 3,10 m'dir. Dolmen, doğu - batı yönünde 20 – 24 m; kuzey - güney yönünde ise 15 m uzunlukta taş dolgulu bir tepe ile çevrilmiştir (Res. 6).

İlk kez, 1990 yılında belgelenen ve yörede “Kapaklı Kaya” olarak anılan yapı, tarla içinde üzeri çalılı örtülü bir durumdaydı ve yakın çevresi sürülmekteydi (Res. 1, 2). Balkan Savaşları sırasında konumu ve yapısının uygunluğu nedeniyle siper olarak kullanıldıktan sonra, zamanla mahallenin çöplüğü haline gelmiş, defineciler tarafından birçok kez kazılmış ve çevresi büyük ölçüde harap durumdaydı. Yapının sadece ana odası ayakta durmakta, ön oda ve dromosun taşları kırılarak tahrip edilmiş durumdaydı. Ana odanın doğu duvarında taş blokların birleştiği yerdeki zayıf köşe kırılarak, odanın içine girmek için bir delik açılmıştı.

Hücre şeklinde olan ana oda içindeki kazı çalışmaları bu delik kullanılarak yapılmış ve içindeki 2 m kalınlıktaki toprak dolgu kaldırılarak ana toprağa ulaştırılmıştır. Uzunluğu 2,20 m, genişliği 1,90 m ve yüksekliği 2,60 m olan mekan içindeki toprak dolguda üst seviyelerden, en alt seviyeye kadar çağdaş malzeme bulunmuş olması, dolmenin çok eski çağlardan beri birçok kez kazılarak yağmalandığını göstermiştir. Bu yağmadan geriye yalnızca tunç bir fibula kalmıştır.

Ana odaya kuzey yönünde 0,60 m x 0,45 m genişliğinde bir ruh deliğiyle bağlanan ön oda oldukça harap durumda olmakla birlikte, kapak taşı kırılarak iç mekana düştüğü ve duvar taşları yerlerinden kaydığından buradaki arkeolojik dolgu, bu ağır taşlar tarafından bir anlamda kilitlenerek definecilerden korunmuştur. Ön odada yapılan kazı ile bir dolmenin kullanımına ilişkin sağlam veriler ele edilmiştir (Res. 3, 5). Öncelikle kapak taşı kaldırılmış ve kay-

miş olan taşlar düzeltilip desteklenmiş, ardından 2,35 m uzunluğunda, 2 m genişliğinde ve 2,30 m yüksekliğindeki iç mekanda kazı yapılarak, birbirine karışmış durumda bir insan iskeleti topluluğu bulunmuştur. Birbiri üzerine yerleştirilmiş iskeletlerin üç ya da dört bireye ait olduğu anlaşılmıştır. Çene kemiklerinin ruh deliğinin hemen yakınında bulunması, ölülerin bu delikten ayak tarafından itilerek içeri sokulduğunu ve böylece baş kısımlarının deliğe yakın kesimde kaldığını, içeri girilerek bedenlerin düzenli olarak yerleştirilmediğini göstermektedir (Res. 4). Ölülerin birbiri üzerine konulması, dolmenlerin aile mezarı gibi kullanıldığını göstermektedir. Mezar hediyesi olarak yanlarına pişmiş toprak kaplar ve ağır saklar konulmuştur.

Kapak taşı yerinde olmayan dromos bölümünün yan taşları batıya doğru kaymış ve içi defineciler tarafından kazıldıktan sonra, çukur çöple dolmuştur. Batı yan taşı tüm ağırlığıyla öndeki cephe duvarı üzerine yatmış ve duvarın yıkılmasına neden olmuştur (Res. 5).

1995 yılı kazı çalışmasında dolmeni çevreleyen ve taşların doldurulmasıyla oluşturulan yığma tepe bütünüyle açığa çıkarılmış ve ardından dolmenin yapım detaylarının anlaşılması için, iki açmada taş dolgusu en alt sırasına kadar kaldırılmıştır (Res. 8). Merkezinde dolmen bulunan bu taşlı yığma tepe, güneyde, dromosun önünde dolmen aksına dik olarak yapılmış bir cephe duvarıyla sınırlanmaktadır. Bu duvar, dromosa bitiştiği noktada altı sıra taştan oluşur, doğu ve batı yönünde taş sıraları giderek azalır ve duvar bitiminde tek sıraya iner ve at nalı biçiminde bütün tepeyi çevreler (Res. 6). Bu taşların sınırladığı alanın içinin dolmene doğru, değişik büyüklükteki taşlarla ve toprakla düzensiz olarak doldurularak yükseltildiği anlaşılmıştır (Res. 12). Cephe duvarı önünde bulunan çanak parçaları, olasılıkla giriş bölümünde yapılmış ölü gömme törenleriyle ilgili çok önemli bilgiler vermektedir.

İri taş blokların yan yana toprağa dikilmesiyle oluşturulan dolmenlerin inşaat sürecinde taşların birbirine tutturulması, üzerine büyük yatay taş bloğunun yerleştirilmesi gibi aşamalar, bilim dünyasında bir hayli tartışmalara yol açmış ve bu konuyla ilgili birçok değişik teori geliştirilmiştir. Lalapaşa Arpalık Dolmeni kazısı sayesinde bu konuda da bilgi edinme olanağı bulunmuştur. Bunun için odaları sınırlayan taş bloklar en alt seviyeye kadar temizlenmiş ve yaklaşık 10 cm ana toprağa gömülerek yer-

leştirilip dışarıdan sıkıştırılarak desteklendikleri anlaşılmıştır. Birbirlerine yaslanarak konulan taş blokların aralarındaki boşluklar, bazen küçük taşlarla, bazen de iri ve dikine yassı taşlarla doldurularak bütünüyle kapatılmış ve böylece odaların iç mekânının toprakla dolması engellenmiştir. Gerek dolmenin içerisinde, gerek onu çevreleyen yığma tepede yapılan kazılar, dolmenin inşaatı sırasında öncelikle kuzey ve güneydeki taş blokların dikildiğini, doğu - batı yönündeki blokların ise, bunlara yaslandırılarak yerleştirildiğini göstermiştir (Res. 7). Mezar odalarının üzerine konulan iri taş blokların ise, dolmeni çevreleyen yığma tepenin inşaatı bittikten sonra, buranın rampa gibi kullanılarak üzerinden çekilerek yerleştirildiği anlaşılmıştır.

RESTORASYON ÇALIŞMALARI

Arpalık Mevkii Dolmeni'nde 1994 yılı kazı çalışmaları bitirildikten sonra, içleri boşaltılmış olan mezar odalarının devrilme tehlikesine karşı kereste ile desteklenmiş olan taşlarının kalıcı bir şekilde sağlamlaştırılması amacıyla, ana odanın içine demir bir konstrüksiyon yapıldı. Bunun inşaatı sırasında, yerinde çatlamış olan kapak taşının ve yan taşların desteklenmesine özen gösterildi. Yan taşları üst seviyelerinden kırılmış ve gerçek yüksekliği tam olarak anlaşılamayan ön odanın içine, kapak taşının yerine konulabilmesi ve yan taşlarının desteklenmesi için demir bir kafes yapıldı (Res. 7, 9). Kafesin yüksekliğini saptamak için, sağlam durumdaki dolmenlerde oda yükseklikleri incelendi. En yüksek mekânın ana oda olduğu, ön odada ve dromosta mekân yüksekliğinin giderek alçaldığı ve böylece dolmenlerin üstünün basamaklı bir görüntüsünün olduğu saptandı. Buna göre ana odadan daha alçak ve dromostan daha yüksek olacak şekilde ön odanın yüksekliğine karar verilerek demir konstrüksiyonun boyu ayarlandı. Dromosun yan taşları düzeltildikten sonra, Devlet Su İşleri Edirne Bölge Müdürlüğü'nün gerekli vinci tahsis etmesiyle, ön oda ve dromosun kapak taşları yerine konuldu. Böylelikle üç bölmesi ile birlikte dolmenin bütünlenmesi sağlandı (Res. 7, 13, 14).

1995 yılı çalışmaları, merkezdeki dolmeni doğu - batı yönünde 20-24 m, kuzey-güney yönünde 15 m uzunlukta çevreleyen taş dolgulu yığma tepede gerçekleştirildi. Bu yığma tepenin taş dolgusunun boşaltılması sırasında, güney yönündeki birbiri üzerinde kaymış şekilde örülmüş olan taşlardan oluşan zayıf durumdaki cephe duvarı yerinde bira-

kıldı (Res. 8, 10). Duvarı oluşturan taşlar en üst seviyeden itibaren numaralandırıldıktan sonra söküldü ve duvar aslına uygun olarak çamur harcıyla örülerek tekrar oluşturuldu, bu sırada iç tarafı da toprak dolgu ile desteklendi (Res. 11).

Dolmeni çevreleyen at nalı şeklindeki taşlı tepenin dolgusu kazı ile boşaltılırken sınır taşları ve alanın merkezden sınıra ulaşan bazı kısımları yerinde bırakıldığından, rampa gibi yükselen dolgunun niteliği ve sınırları bilinmekteydi. Buna göre tepe tekrar taş ve toprakla aslına uygun olarak oluşturuldu. Daha sonra sınır taşları açıkta bırakılacak şekilde tepenin üzeri toprakla örtülüp ıslatılarak sıkıştırıldı (Res. 12, 13). Dolmene yönelik restorasyon işlemleri bittikten sonra, alanın çevresi tel örgüyle çevrilerek koruma altına alındı ve yol tarafındaki giriş bölümüne bir bilgi panosu konuldu (Res.14). Kazı çalışmaları sırasında bulunan çok kırılğan ve küçük parçalar halindeki çanak çömlek ve metal buluntular restore edildikten sonra Edirne Müzesi'nde sergilenmeye başlamıştır.

GENEL DEĞERLENDİRME

Bir anlamda zorunlu olarak yapılması gerekli olan Lalapaşa Dolmeni kazı ve onarım çalışmaları, Lalapaşa İlçesi'ne sembol niteliğinde bir tarihhöncesi anıt kazandırılarak, bölgenin kültür ve turizmüne katkı sağlamıştır. Ancak şimdiye kadar belgelenen "Istranca Dağları'nın süsü" niteliğindeki çok sayıda dolmenin, Lalapaşa'dan başlayarak doğuda Demirköy, güneyde ise Yündalan Köyü'ne kadar çok geniş bir alana yayıldığı ve bazı yerlerde bunların birbirine çok yakın gruplar halinde bulunduğu göz önüne alınırsa, yalnızca tek bir dolmenin koruma altına alınmış olmasının ne kadar yetersiz olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca buna o dönem insanların yaşam biçimi ve kültürü hakkında hâlâ çok sınırlı bilgiye sahip olduğumuz da eklenirse, bu yetersizlik daha da önem kazanmaktadır. Kontrolsüz bir şekilde hızla büyüyen ve değişen Trakya'da binlerce yıldır basit ve sağlam yapılarıyla günümüze gelebilmiş bu anıtlar, ayakta olmaları nedeniyle ilgi çekmekte, ormanlık alanlarda gizlenmiş olanları da dahil hepsi, meraklıları tarafından bilinçsizce

tahrip edilerek bütünüyle yok edilmektedir.

Menhirler, dolmenlere kıyasla daha küçük ve bağımsız duran taşlardan oluşmaları ve bunların yassı uzun biçimleriyle yapı taşı olarak kullanıma uygun olmalarından dolayı, daha da kolay tahrip edilmekte, her geçen gün hızla ortadan kalkmaktadır. Trakya megalitik anıtlarıyla ilgili bu önemli koruma sorunları, bölgedeki bu tür kültür varlıklarına yönelik bir koruma projesinin acil olarak geliştirilmesini gerektirmektedir.

Arkeolojik alanların korunması için ortaya çıkarılan kültür varlıklarının yerinde sergilenmesi amacıyla açık hava müzesi kurulması düşüncesi, günümüzde başka bir boyut kazanarak arkeolojik parklar, sanal müzeler gibi çok farklı biçimlerde kendini göstererek yaygınlaşmaktadır. Ayrıca toplumun kültür varlıklarını çevresiyle birlikte yaşaması ve onu algılayabilmesi için, bazı yeni projeler geliştirilerek uygulanmaktadır. Türkiye'de sayısı giderek azalan arkeolojik alanların korunması ve sergilenmesi için de çağdaş projelerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Restore edilerek koruma altına alınmış Lalapaşa Dolmeni'nin hemen kuzeyinde, mera olarak kullanılan Piroğlu Taşlığı Mevkii'nde, yaklaşık 4 km²'lik bir alanda çok önemli bir dolmen topluluğu vardır. Bunların arasında bölgenin en görkemli dolmeni de bulunmaktadır. Benzer şekilde Istranca Dağları'nın genelinde belli bölgelerde dolmen yoğunlaşması söz konusudur (Res. 15).

Trakya megalitik anıtlarının gruplar halinde ele alınarak, doğal çevreyle birlikte değerlendirilip koruma altına alınması, restore edilmesi, yol düzenlemeleriyle birbirine bağlanarak gezi rotaları oluşturulması ve bunun altyapı hizmetleriyle de desteklenerek gerekli tanıtımın yapılmasıyla birlikte, bölgenin kültür turizmüne büyük katkı sağlanacağı açıktır. Binlerce yıllık bir kültürü mirasyedi gibi daha fazla tüketmeden gelecek nesillere bırakmak, insan olarak en büyük sorumluluğumuzdur.

NOTLAR

¹ Türkiyede'deki megalitik anıtlarla ilgili bilgi için bkz.: (Özdoğan ve Akman 1991), (Akman 1997), (Yükmen 2003).

² Kazı çalışmalarına bakanlık temsilcisi olarak Edirne Müzesi'nden Ü. Çakan ve öğrenci olarak Trakya Üni-

versitesi'nden H. Yalçın, Y. Pınarbaşı ile İstanbul Üniversitesi'nden N. Kayacan, V. Şelale ve B. Köşker katılmışlardır. Özverili çalışmalarından ötürü kendilerine teşekkürü borç biliriz.

KAYNAKLAR

Akman, M., 1997.

“Megalithforschung in Thrakien”, *Istanbulur Mitteilungen* 47: 151–170.

Özdoğan, M., 1982a.

“Doğu Marmara ve Trakya Araştırmaları”, *Türk Arkeoloji Dergisi* 26/1: 37–49.

Özdoğan, M., 1982b.

“Trakya ve Doğu Marmara Araştırmaları 1981 Yılı Çalışmaları”, *IV Kazı Sonuçları Toplantısı*: 137–142.

Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özdoğan, M. ve M. Akman, 1991.

“1990 Yılı Trakya ve Marmara Bölgesi Araştırmaları”, *IX Araştırma Sonuçları Toplantısı*: 405–423. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yükmen, B., 2003.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Dolmenleri Işığında Anadolu Megalitleri. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Res. 1. Lalapaşa Dolmeni'nin kazı öncesi durumu

Res. 2. Lalapaşa Dolmeni'nin kazı öncesi durumu, güneyden

Res. 3. Yüzey toprağı temizlendikten sonra dromos ve ön odanın güneyden görünüşü

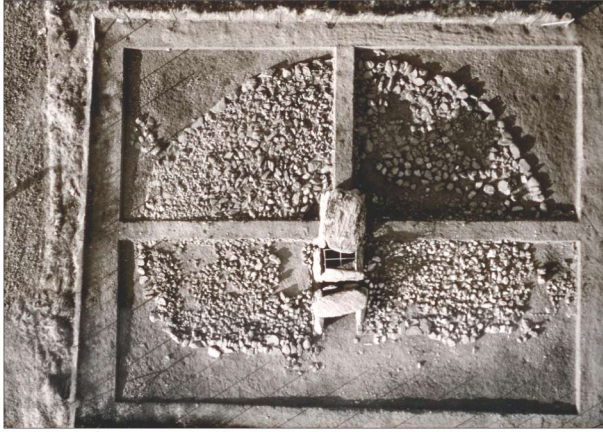

Res. 5. Dromosun kazı sırasındaki durumu

Res. 4. Ön odadaki insan iskeleti kalıntıları

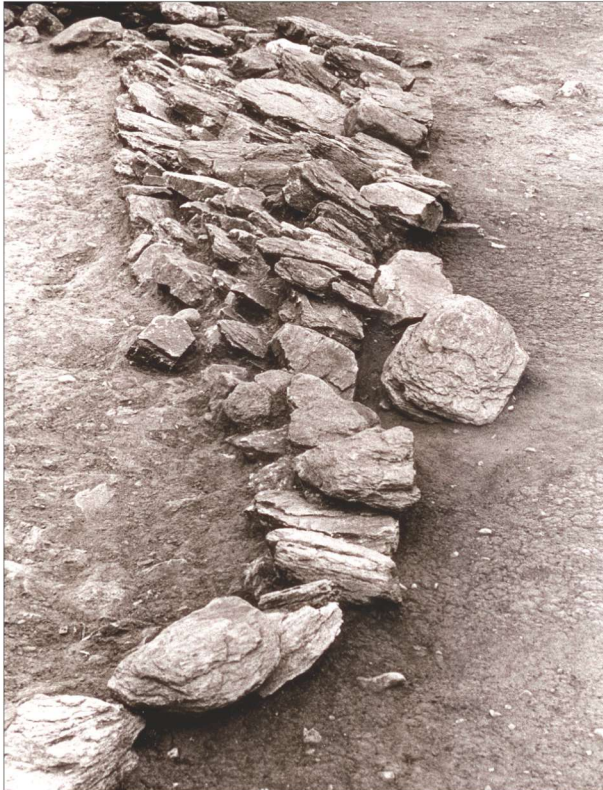
TÜBA-KED 8/2010

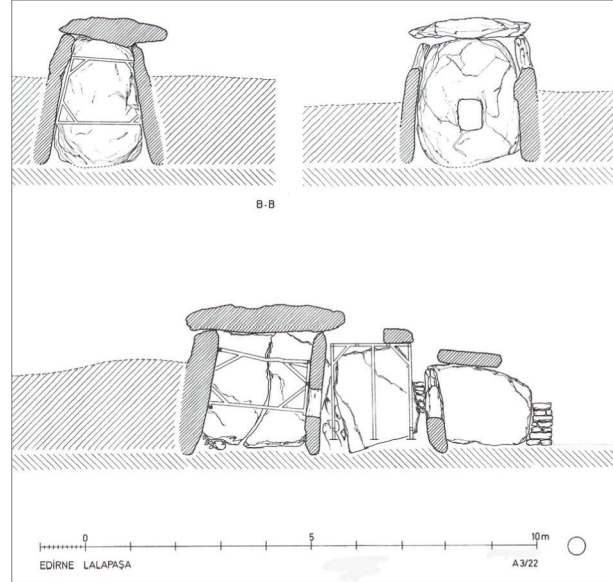
Res. 6. Dolmeni çevreleyen yığma tepenin genel görünüşü, hava fotoğrafı

Res. 8. Yığma tepenin taşları iki aşamada boşaltıldıktan sonra, hava fotoğrafı

Res. 10. Cephe duvarının kazı sonrası durumu

Res. 7. Demir konstrüksiyonu gösteren kesit

Res. 9. Demir kafes yapılıp taşlar üzerine konulduktan sonra

Res. 11. Cephe duvarı yeniden örülürken

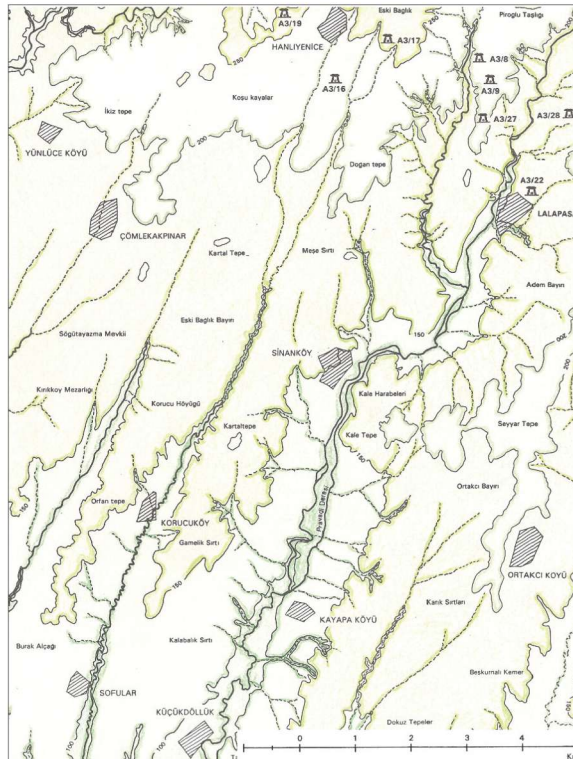
Res. 12. Dolmenin kazı sonrası kuzeydoğudan görünümü

Res. 13.
Restorasyon
sonrası dolmeni
çevreleyen
yığma tepe ve
cephe duvarı

Res. 14.
Dolmenin
restorasyon
sonrası
genel
görünümü

Res. 15.
Lalapaşa
İlçesi
çevresindeki
diğer
dolmenler